

Opetus- ja kulttuuriministeriökirjaamo@minedu.fioppivelvollisuus@minedu.fi

Asia: Lausuntopyyntö 30.4.2020 VN/1985/2020 luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI OPPIVELVOLLISUUSLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat SAJO ry kiittää mahdollisuudesta luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. SAJO ry pitää tärkeänä oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitetta, että jokainen perusopetuksen päättänyt nuori, mutta myös aikuinen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon.

Olemme käyneet yhteistä keskustelua AMKE ry:n ja Kuntaliiton kanssa lausuntopyyntöön liittyen ja kannatamme laajasti ko. lausunnoissa esille nostettuja asioita. Tässä lausunnossa nostamme esille keskeisimpiä asioita ammatillisen koulutuksen johtamisen näkökulmasta.

Ammatillisella koulutuksella ja sen johtajilla on keskeinen rooli oppivelvollisuuslain toimeenpanossa

Oppivelvollisuuslain vaikutusten arvioinnin mukaan suurin osa uusista opiskelijoista tulee sijoittumaan ammatilliseen koulutukseen. Meillä on tahtotila ja hyvät valmiudet ottaa vastuuta koko ikäluokan koulutuksesta. Tehtävän onnistumisen kannalta on kuitenkin lähtökohtaisesti välttämätöntä, että **perusopetuksessa varmistetaan nuorille riittävät valmiudet** toisen asteen opintoihin.

Ammatillisen koulutuksen johtajilla on kokemusta johtaa uudistuksia, mutta esitetystä aikataulusta, varsinkin koronan aiheuttamassa poikkeustilanteessa uuden oppivelvollisuuslain toimeenpano laadukkaasti on kuitenkin mahdotonta. Reformin toimeenpanon ongelmista pitää ottaa oppia ja **tulee varata riittävästi aikaa uusien valtakunnallisten ja alueellisten rakenteiden ja järjestelmien valmisteluun**. Vain sillä varmistetaan, että toimeenpano myös oppilaitostasolla toteutuu tuloksellisesti, henkilöstön voimavarat huomioiden.

Esityksen mukaan oppivelvollisuuden laajentaminen ja toisen asteen maksuttomuus koskisi jo elokuussa 2021 alkavaa koulutusta, vaikka oppivelvollisuusiän laajentamiseen liittyvät keskeiset uudet elementit kuten tutkintokoulutukseen valmentava koulutus ja yhteishaun uudistukset tulevat käyttöön aikaisintaan 1.8.2022 alkaen. On suuri haaste uudistuksen uskottavuudelle, jos siinä edetään liian nopeasti ennen uusia palveluja, maksuttomuuskärjellä. **Oppivelvollisuuden laajentamista koskevan lain tulisi astua voimaan aikaisintaan 1.8.2022.**

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä ammatillisen koulutuksen sisäisiä raja-aitoja pystyttiin madaltamaan nuorten, aikuisten ja oppisopimuskoulutuksen väliltä. Asiakaslähtöisyyttä opiskelijan ikään ja osaamisen hankintatapaan katsomatta on pystytty tavoitteiden mukaisesti lisäämään. Oppivelvollisuusiän laajentamiseen liittyvät **uudet tehtävät ja vastuut sekä uudet kustannukset eivät saa heikentää ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuutta ja mahdollisuuksia vastata laajasti myös lisääntyviin aikuisväestön ja työelämän osaamistarpeisiin**.

Tutkintoon valmentava koulutus yhdistää nivelvaiheen koulutukset asiakaslähtöisesti. Uudistus ja koulutuksen valmistella olevat perusteet noudattavat hyvin osaamisperusteisia ja henkilökohtaistamista tukevia linjauksia. Sen sijaan lakiesityksen kirjaus 29 viikkotunnin opetuksesta ja ohjauksesta viittaa ryhmälle suunnatun opetuksen järjestämiseen, ei opiskelijan oikeuteen saada opetusta ja ohjausta omista lähtökohdistaan. **Kirjaus opiskelijan oikeudesta saada opetusta ja ohjausta on tärkeä, mutta se tulisi muotoilla uudelleen.**

Ei ole tarkoituksenmukaista lisätä opettajille vastuita opiskelijoiden henkilökohtaisten työvälineiden ja opiskelumateriaalien hankinnasta ja ylläpitämisestä eikä sen selvittämisestä, keille opetusryhmässä maksuttomuus kuuluu ja kenelle ei. Asiakaslähtöisempi ja oppilaitoksen arkea sujuvoittavampi toimintamalli olisi **keskittää kaikki opintososiaaliset etuudet Kelaan, jolla on toimivat hakuprosessit ja tarvittava osaaminen**. Myös oppisopimusopiskelijoiden opintososiaalisten etujen maksaminen tulisi siirtää Kelaan.

Toisen asteen yhteishakua tulisi kehittää palvelemaan kaikkia syksyisin alkavan koulutuksen kohderyhmiä ja opiskelijavalintarekisterin tulisi kattaa kaikkien hakujen kautta hakeneet ja valitut. Nykyinen malli, missä yhteishaku, jatkuva haku ja erillishaut kehittyvät hakijaryhmittäin ja koulutusmuodoittain ei ole asiakaslähtöinen eikä tue opinto- ja uraohjausta eikä johtamista. **On tärkeää, että koko hakujen kokonaisuus otetaan tarkasteluun osana oppivelvollisuuden laajentamista.**

Ohjaus- ja valvontavastuun toteuttaminen tuloksellisesti edellyttää, että **kaikki vastuussa olevat tahot saavat helposti ja luotettavasti tarvitsemansa ajantasaisen oppivelvollista koskevan tiedon**. Myös johtamisen ja kehittämisen tueksi tarvitaan valtakunnallista ja alueellista tietoa oppivelvollisuuden tavoitteiden toteutumisesta.

Hallituksen esityksessä ei ole tarkemmin avattu mitä "tarkoituksenmukaiset palvelut" olisivat niille oppivelvollisille, jotka eivät hakeudu koulutukseen, eivät käy koulua tai ovat jatkuvasti poissa. Nämä **vaihtoehtoiset uudet palvelut opiskelijoille, jotka jostain syystä eivät pysty osallistumaan koulutukseen, puuttuvat esitetystä kokonaisuudesta ja juuri niille on laajenevan tehtävän myötä erityisesti tarve**. Tutkintoon valmentavan koulutuksen opiskeluajan rajaamista yhteen vuoteen kannattaa myös uudelleen harkita. Onko tarkoituksenmukaista päästää oppivelvollista pois ko. koulutuksen piiristä, jos uutta opiskelupaikkaa ei ole saatu.

Uudistuksen kustannukset on luvattu maksaa täysimääräisesti, mutta arviomme on, että esityksen kustannukset ovat alimitoitettut. **Uudistuksen vuoksi ei saa heikentää muiden kuin oppivelvollisuutta suorittavien opiskelijoiden asemaa ja vaarantaa koulutusjärjestelmän kokonaisuutena**. Oppivelvollisten osalta uhkakuvana on, että opetuksen, ohjauksen ja tuen resursseja joudutaan leikkaamaan ja siirtämään maksuttoman toisen asteen toteuttamiseen.

On ammatillisen koulutuksen johtajilta saadun palautteen perusteella myös erittäin tärkeää, että uudistuksen edellyttämä rahoitus sisällytetään valtionosuuksiin eikä lisätä kuormittavia ja toiminnan ennakoitavuutta heikentäviä erillisiä rahoitushakuja.

Lohjalla 12.6.2020

Maija Aaltola
puheenjohtaja SAJO ry
maija.aaltola@omnia.fi
0503849354